

ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ І ВНУТРІШНІХ ЧИННИКІВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

На сучасному етапі конкурентоспроможність аграрних підприємств забезпечується переважно нарощуванням наявних ресурсів, впровадження нових технологій, інноваційних трансформацій. Ринкове середовище висуває жорсткі вимоги до підвищення ефективності наявних ресурсів та напрямів розбудови і зміцнення ресурсного потенціалу, зниження затрат на виробництво, підвищення якості товарів. Потрібні якісно нові підходи до керування діяльністю вітчизняних підприємств з метою забезпечення конкурентоспроможності України в умовах Євроінтеграції. Забезпечення діяльності та управління підприємством, а також державне регулювання в економіці потребує обґрунтування планових завдань, контролю їх виконання, об'єктивної оцінки результатів та затрат, тобто розрахунку ефективності та шляхів її покращення.

Економічний розвиток сільськогосподарських підприємств цілком залежить від забезпечення результатів його діяльності й специфіки витрат, що зумовили їх одержання, виявлення причинно-наслідкових зв'язків між зазначеними процесами.

Для вдосконалення ефективності діяльності аграрних підприємств невід'ємною складовою в першу чергу є відтворення та ефективне використання їх ресурсного потенціалу, який включає матеріальні, нематеріальні, трудові, фінансові ресурси та основні методи управління та організації їх використання.

Проблеми використання ресурсного потенціалу в аграрній сфері постійно перебувають у центрі уваги вчених-аграрників, економістів, політиків, громадських діячів, що досліджують соціально-економічні перспективи розвитку сільських територій. Значний внесок в їх розробку зробили зарубіжні та вітчизняні вчені-економісти: В. Г. Андрійчук, В. І. Богачов, О. А. Бугуцький, Ю. В. Василенко, М. В. Гладій, В. М. Гончаров, Д. Б. Епштейн, І. І. Лукінов, В. Я. Месель-Веселяк, О. Б. Наумов, О. М. Онищенко, Г. М. Підлісецький, В. В. Россоха, П. Т. Саблук, В. О. Свободін, Б. І. Смагін, В. Г. Ткаченко, В. М. Трегобчук, М. М. Федоров, В. Й. Шиян, А. Е. Юзефович, В. В. Юрчишин та ін. При цьому розглядаються як окремі аспекти ефективного використання ресурсів сільськогосподарського виробництва, економічна оцінка ресурсного потенціалу в цілому так і питання підвищення ефективності його використання в сучасних умовах.

Забезпечення економічного розвитку аграрних підприємств формується під впливом цілого комплексу внутрішніх та зовнішніх чинників, вплив яких на економічні процеси проявляється системно, а не індивідуально. До внутрішніх чинників формування конкурентоспроможності підприємства належать: показник прибутковості чи збитковості, тобто фінансовий результат його діяльності, ресурсне забезпечення виробництва, інформаційне забезпечення, яке включає в себе бухгалтерський облік та облікову політику, система управління витратами, їх оптимізація та комплексний аналіз, кваліфікація персоналу підприємства, технологічне забезпечення через стан оновлення техніко-технологічного рівня виробництва, удосконалення структури виробництва, організаційних систем управління ті інші. Серед зовнішніх факторів впливу на економічний розвиток підприємства варто зазначити фактори, що пов'язані з обігом грошей (рівень інфляції), товарів та інформації (маркетингова політика), політичні фактори, що впливають на політичні погляди, соціально-демографічні фактори (рівень та тривалість життя людей, міграційні процеси, ментальність населення певного регіону), конкуренція (концентрація конкурентів), географічні (геополітичне розташування підприємства, клімат та ресурсний потенціал місцевості).

Агропромисловий комплекс є важливим сектором економіки Закарпатської області, який формує близько 20% валової доданої вартості, виробленої всіма галузями економіки.

Галузь створює умови щодо стабілізації цінової ситуації на ринку продовольства, незалежно від зміни зовнішньої кон'юнктури на ту продукцію, що виробляється товаровиробниками області.

Ведення агропромислового виробництва на Закарпатті має свої особливості, відмінні від інших регіонів України, які полягають: – у домінуванні сільського населення у загальній чисельності населення області, яке станом на 1 січня 2016 року налічує 792,3 тис. осіб, що становить 63% від загальної кількості населення області; – трансформуванні земель до приватного сектора внаслідок проведених реформ, внаслідок чого площі землекористування цієї категорії виробників зросли у декілька разів і на початок поточного року за ними закріплено 85% таких земель, у тому числі ріллі 81%; – обмеженості земель сільськогосподарського призначення, область залишається найменш забезпеченою земельними ресурсами сільськогосподарського призначення і в розрахунку на одного жителя припадає 0,32 га сільгоспугідь, у тому числі ріллі 0,16 га. За умови малоземелля (2,1% площ сільгосппризначення держави) ефективність використання земель в області значно вища у порівнянні з іншими регіонами. Щільність умовного поголів'я та виробництво основних видів сільськогосподарської продукції на 100 гектарів відповідної площі у 1,5 рази перевищує показники інших областей [9].

За природними, економічними умовами ведення сільськогосподарського виробництва область поділяється на три підзони: низинну, де розміщено 50,1% земель сільгосппризначення, передгірську та гірську – 49,9 %. У низинній зоні вирощується зерно, надранні та пізні овочі, є унікальні умови для розвитку виноградарства і садівництва, розвивається м'ясне та молочне скотарство, такі скороспілі галузі, як свинарство та птахівництво.

Передгірські та гірські райони спеціалізуються на картоплярстві, садівництві та кормовиробництві, м'ясному та молочному скотарстві, розвитку вівчарства [8].

Станом на 2015 рік в області нараховується 99 сільськогосподарських підприємств та 1452 фермерських господарств. За структурою сільськогосподарського виробництва рослинництво займає 51,9%, а тваринництво – 48,1%. Загальна площа сільськогосподарських угідь області 450,9 тис. га з них ріллі – 199,7 тис. га.

За попередніми підсумками у 2015 році фінансовий результат підприємств від реалізації продукції сільського господарства та надання послуг у рослинництві і тваринництві становив 112,1 млн.грн прибутку проти 17,0 млн.грн у 2014 році, рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва (без урахування бюджетних дотацій і доплат) у цілому склав 30,1% проти 7,5% у попередньому році.

Прибутки від виробництва продукції сільського господарства і надання послуг у рослинництві і тваринництві отримали 76,1% підприємств, у середньому на одне підприємство сума становила 3,4 млн.грн (у 2014 році – відповідно 56,0% і 1,2 млн.грн). Водночас, 23,9% підприємств допустили від сільськогосподарського виробництва збитки, сума яких у розрахунку на 1 підприємство склала 0,5 млн.грн (у 2014 році – 44,0% і 0,7 млн.грн).

Індекс обсягів сільськогосподарського виробництва у всіх категоріях господарств за січень-лютий 2017 року 102,9 %, у тому числі сільськогосподарських підприємствах – 96,9%, господарствах населення – 103,2%.

За попередніми розрахунками прогностичні показники економічного і соціального розвитку Закарпатської області на 2015-2019 роки у частині агропромислового розвитку матимуть позитивну динаміку розвитку [7].

Протягом останніх років спостерігається зміна напрямів розвитку агропромислового комплексу Закарпаття шляхом реформування великотоварних колективних підприємств, що призводить до їх подрібнення, що в свою чергу має як позитивні – спеціалізація виробництва конкретної продукції, покращення якості, фокусування на екологічно-чистій продукції, так і негативні тенденції – неспроможність малих одиниць агробізнесу відповідати ринковим умовам у конкурентній боротьбі, зменшення обсягу залучених інвестицій.

Розвиток сільськогосподарських підприємств Закарпаття необхідно розглядати в загальнонаціональній системі, що формується одночасно під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників, які в окремі часові проміжки можуть мати прояви синергетичного ефекту.

Підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств можна забезпечити шляхом диверсифікації доходів у сільській місцевості, збільшення рівня привабливості проживання в сільській місцевості, виконання програми державної підтримки молодих працівників, покращення конкурентоспроможності продукції сільського господарства на внутрішньому ринку через: технологічне переоснащення галузей аграрного виробництва, поширення застосування ресурсозберігаючих та екологічно-сприятливих технологій та техніки; стимулювання у рослинництві раціонального поєднання органічних і мінеральних добрив, забезпечення державної, регіональної підтримки середніх та малих господарюючих суб'єктів у сільському господарстві, сприяння формуванню дієвих каналів збуту сільськогосподарської продукції.

Виникає потреба розробки ефективної моделі управління сільськогосподарськими підприємствами з врахування усіх внутрішніх та зовнішніх чинників впливу на результат їх діяльності. Подолання негативних тенденцій у розвитку сільського господарства українського села на регіональному рівні сприятиме забезпеченню конкурентоспроможності та економічному зростанню України в умовах євроінтеграційних процесів.

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. — 2-ге вид., доп. і перероблене. — К.: КНЕУ, 2002. — 624 с.

2. Багров В.П. Економічний аналіз : Навч. посіб./ В.П. Багров, І.В. Багрова; Дніпропетровська держ. фінансова академія, — К.: Центр навчальної л-ри, 2006. — 158 с.

3. Бачевський Б. С. Потенціал і розвиток підприємства : навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів / Б. С. Бачевський, І. В. Заблодська, О. О. Решетняк. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 397 с.

4. Внутрішній економічний механізм підприємства: навч. посібник./ За редакцією М.Г.Грецака — К.:КНЕУ, 2001.

5. Данильченко В.О. Вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на ефективність фінансово-економічної діяльності підприємств гуртової торгівлі / В.О. Данильченко // Актуальні проблеми економіки. — 2012. — №1 (127). — С. 133-143.

6. Потенціал сталого розвитку України на шляху реалізації інтеграційного вибору держави: монографія / О.М. Алимов, І.М. Лицур, В.В. Микитенко та ін. — К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. — 520 с.

7. Про сільськогосподарське виробництво в Закарпатській області. [Електронний ресурс]. — Режим доступу:

<http://www.carpathia.gov.ua/ua/539.htm>.

8. Про стан розвитку сільського господарства Закарпатської області. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://carpaty.net/?p=7826&lang=uk>.

9. Статистичний збірник «Сільське господарство Закарпаття за 2010-2015 роки». — Ужгород: Головне управління статистики області. — 2015. №3. — 51 с.

10. Чернецька О.В. Внутрішні чинники у формуванні системи управління фінансовими результатами сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / О.В. Чернецька // Економіка, організація і управління підприємством. — 2014. — №5 (67). — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpushk_2014_5_24.